

БОРИСЛАВ ГЪРДЕВ

ПРЕДПОЧИТАНИ

БОРИСЛАВ ГЪРДЕВ

ПРЕДПОЧИТАНИ

СЪДЪРЖАНИЕ

Симеон Радев – живот в служба
на България

Примерът на Талев

Неизбежният горчив триумф

Моите срещи с Георги Марков

СИМЕОН РАДЕВ – ЖИВОТ В СЛУЖБА НА БЪЛГАРИЯ

„Дадох ли нещо на България?“

Тези последни думи на умирация Симеон Радев най-точно и пълно разкриват както неговият характер, така и мисията му, с която е живял осемдесет и осем години. А тя е да служи на България – като журналист, художествен критик, историограф, дипломат, мемоарист и като пример – за нравственост и художествена мяра.

Признавам – контурите, релефът на един такъв живот приличат не само на главния му герой, но и на времето, чиито продукт е – в него има възвишени помисли и постъпки, радостни копнежи и много мъка, вследствие трагедията, сполетяла България в първата половина на века, свързана с неуспешните ѝ опити да осъществи националния си идеал, завършили с национални катастрофи (1913–1918) и загубата на независимостта ѝ (1944).

Животът на Симеон Радев ми напомня ефектен, зрелищен, многоцветен, увлекателен и драматичен буржоазен роман, за възхода и погрома на неговата класа и раса, епос, отразяващ като във фокус всички надежди, илюзии и горчиви равносметки, съпътствали осъществяването на етапите на Великата възрожденска програма на България, започната тъй триумфално, но и скандално с обявяването на независимата българска екзархия (16 септември 1872 г.) и завършила със светската окупация на 9 септември 1944 г.

Наистина житието на Симеон Радев прилича много на любимия му писател Иван Вазов, с тази добавка, че

той преживява и почти четвърт век социализъм (срещу който патронът му енергично се е борил), принудил го да пише мемоари за БАН срещу мизерно възнаграждение без изгледи за публикация и да вегетира на принципа „вие проявихте към мене търпимост, аз ви отвръщам с лоялност – това е формулата на моето поведение“.

Не крия, че тези думи в очерка на Борис Делчев за Радев ме изненадаха, от него аз очаквах повече стоицизъм и непримиримост (много се изненадах на признанието му, че предаването на костите на Гоце Делчев на македонските власти било правилно решение!), някаква показна демонстрация на духа, давайки си сметка, че свидетелствата на Делчев са автентични и правдиви, регистриращи битието на някогашния светски лъв в най-глухите, но и може би най-плодотворни години в неговия живот–1950–1967 г., когато се осъществява неговото второ раждане, когато излиза от саркофага на забравата и успява да осъществи един рядко срещан творчески акт, типично в негов стил – изящен и блестящо-колоритен – да поднесе на своите верни читатели две от най-репрезентативните си книги – „Погледи върху литературата и изкуството и лични спомени“ (1965) и „Ранни спомени“ (1967), видяла бял свят една седмица след неговата смърт, да диктува до последен дъх седем тома свои мемоари „Лица и събития от моето време“...

Животът на Симеон Радев е *rag excellence* буржоазна сага изпълнена с любов към родното място (Ресен), родителите (особено майката), рода, отечеството (за него Македония е равна на България), учението, науката – императорският лицей „Галата сарай“ в Цариград (1895–1898), университета в Женева, където завършва право през 1902 г., адвокатския стаж в София, обществените борби – за освобождението на Македония като

член на ВМРО (1895–1903) и за просперитета и напредъка на свободното му отечество като изтъкнат член на Национално-либералната партия на Никола Геннадиев, чиято програма самият той създава през 1911 г.

В този поучителен и увлекателен роман има както щастливо стечение на обстоятелствата и среща с влиятелни фигури, формирали мирогледа и личността на Симеон Радев, поради което в съзнанието ми се запечатва като привилегированият свидетел и хроникьор на епохата, така и мъка, страдания, крах на идеали, на съкровени помисли и надежди и принудително съществуване в забрава „след народната победа“, когато сред малкото му душеприказчици се оказват Тодор Боров, Николай Лилиев, Борис Делчев, Здравко Петров, Йордан Василев.

Рядка привилегия е да учиш в Охрид и Битоля и след това в султанския лицей, да ти е покровител самия екзарх Йосиф I, да започнеш да публикуваш в най-престижните български литературни списания още като младеж, да следваш в Женева, да издаваш двуседмичен лист на македонските революционери на френски език „L'Effort“ – „Усилия“ (1900) и „Le Mouvement Macedonien“ – „Македонско движение“ (1902) в Париж и завърнал се в София с диплома по право и владеещ петте основни европейски езика и три ориенталски (турски, арабски и персийски) да направиш такава блестяща кариера като журналист в престижни издания, които в пълна степен могат да се нарекат и негови рожби .

„Вечерна поща“ (1901–1909), в който е кореспондент, съредактор (1903) и главен редактор (1905–1909), сп. „Художник“, на което е съредактор (1906) и главен редактор (1909) и „Воля“ (1911–1912), където е основател и директор–стопанин и в който се извяват Трифон Кунев, Лора Каравелова, Димо Кьорчев ...